

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΕΙΝΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

- ✘ Το βλέπεις και σου έρχεται να κλάψεις. Από συγκίνηση; Από θαυμασμό; Από θλίψη για τα δικά μας; Δεν ξέρω.

Πριν από πολλά χρόνια ένας άνθρωπος στη Βενεζουέλα ξεκίνησε να πραγματοποιήσει ένα όνειρο. Ήταν ο Χοσέ Αμπρέου που μάζεψε παιδάκια από κάθε φτωχή γωνιά της χώρας του κι άρχισε να τα μαθαίνει μουσική για να τα τραβήξει μακριά από το έγκλημα, τα ναρκωτικά, τη μιζέρια και τους κινδύνους που κουβαλάει μαζί της!!!

Το σχέδιο του ονομάστηκε el Sistema. Κάμποσα χρόνια μετα, 250.000 (!) παιδάκια έμαθαν μουσική, και άρχισαν να φτιάχνονται σχολικές ορχήστρες. Οι ορχήστρες σε όλη τη χώρα ξεπέρασαν τις 100 και από αυτές οι 90 είναι συμφωνικές ! Οι καλύτεροι από αυτούς τους νεαρούς μουσικούς μαζεύονται σε κεντρικές ορχήστρες, με κορυφή την Ορχήστρα Σιμόν Μπολιβάρ, που αυτή την εποχή διευθύνει άλλο ένα προϊόν του el Sistema, ο 28χρονος μαέστρος Γουστάβο Ντουνταμέλ, που είναι επίσης εδώ και λίγους μήνες ο νέος μαέστρος της Φιλαρμονικής του Λος Άντζελες.

Ο Edgar μεγάλωσε σε μία από τις πιο σκληρές γειτονιές του Καρακάς. Φοβόταν να βγει από το σπίτι του και φοβόταν να γυρίσει. Μόνο η μουσική θα μπορούσε να τον αποσπάσει από την άσχημη κατάσταση που βίωνε. Πήγε στο παράρτημα του El Sistema της γειτονιάς του και ζήτησε μια τρομπέτα. Δεν μπόρεσαν να του βρούν. Του έδωσαν όμως ένα φαγκότο. Τώρα, ο Edgar πιστεύει ότι αυτό το φαγκότο τού έσωσε τη ζωή.

El Sistema θα μπορούσε να είναι το όνομα μια επαναστατικής οργάνωσης από τη δεκαετία του '30. Ίσως αυτό να μας έρχεται στο μυαλό επειδή το El Sistema γεννήθηκε και αναπτύχθηκε στη

Βενεζουέλα, μια χώρα που αγωνίστηκε για πολλά χρόνια για την ανεξαρτησία της αλλά και την κατάργηση των απολυταρχικών καθεστώτων. Το El Sistema είναι μια σκέψη που γεννήθηκε στο μυαλό του Jose Antonio Abreu, ενός οικονομολόγου που περισσότερο από οτιδήποτε άλλο αγαπούσε τους ανθρώπους και τη μουσική.

Ο Abreu πίστευε ότι, όσο φτωχός κι αν είναι ένας άνθρωπος, αν μπορέσει να αποκτήσει πρόσβαση στη μουσική, η ζωή του θα αλλάξει. Και αποδείχτηκε ότι είχε απόλυτο δίκιο. Το ξεκίνημα – η ανάπτυξη Στα 1975 ο Jose Antonio Abreu προσπάθησε να δημιουργήσει μια ορχήστρα όπου οι μουσικοί, αντί να μελετούν ο καθένας μόνος του, θα μελετούσαν όλοι μαζί. Ήδη υπήρχε μια παρόμοια εμπειρία στη Βενεζουέλα, όπου οι μαθητές των σχολείων πήγαιναν μετά το σχολάσμα σε μεγάλες αίθουσες και ετοίμαζαν όλοι μαζί τις εργασίες τους για την επόμενη μέρα.

Αυτό δεν ήταν κάποιου είδους καινοτομία στον τρόπο μελέτης. Απλώς, οι περισσότεροι γονείς εργάζονταν μέχρι αργά και, αν τα παιδιά επέστρεφαν στις γειτονιές τους, θα απέφευγαν να μελετήσουν με αποτέλεσμα η χώρα να διατηρεί το χαμηλό μορφωτικό της επίπεδο. Επιπλέον, η εγκληματικότητα και η χρήση ναρκωτικών ήταν πολύ διαδεδομένες. Έτσι, τα παιδιά κινδύνευαν σε κάθε τους βήμα.

Ο Abreu κατάφερε να βρει παιδιά που είχαν κάποιο ταλέντο στη μουσική αλλά και δασκάλους από ολόκληρη τη Βενεζουέλα. Η πρώτη του ορχήστρα, η Εθνική Συμφωνική Ορχήστρα Νέων της Βενεζουέλας, δημιουργήθηκε στις 12 Φεβρουαρίου του 1975 και έδωσε την πρώτη συναυλία της στις 30 Απριλίου της ίδιας χρονιάς. Πολύ γρήγορα συνδέθηκε με άλλες ορχήστρες αλλά και ηχογράφησε με πολλούς και γνωστούς μαέστρους.

Η ορχήστρα σύντομα έγινε πόλος έλξης για πολλούς νέους. Πολύ σύντομα όλο και περισσότεροι ήθελαν να μελετήσουν Τσαϊκόφσκι, Μότσαρτ ή Μπερλιόζ και σχεδόν όλοι ήθελαν να παρακολουθήσουν τις συναυλίες της ορχήστρας. Κάθε εξωτερικός παρατηρητής θα θεωρούσε ότι όλη αυτή η προσπάθεια δεν θα είχε καμία

πιθανότητα να επιτύχει. Ο Abreu και οι συνεργάτες του υποστήριζαν ότι θα τα καταφέρουν.

Το κεντρικό τους μήνυμα στους νέους όλης της χώρας ήταν «Να παίζεις και να αγωνίζεσαι». Οι πρώτοι όμως που έπρεπε να αγωνιστούν για την επιτυχία του προγράμματος ήταν οι ίδιοι. Έβαλαν όλη την ενέργεια και όλη την πίστη τους σ' αυτό τον σκοπό. Τέσσερα χρόνια μετά από το δειλό ξεκίνημα της ορχήστρας, στις 20 Φεβρουαρίου του 1979, ο Abreu παίρνει το πράσινο φως να επεκτείνει το πρόγραμμα. Τώρα μπορεί κάθε πόλη ή και κάθε γειτονιά να δημιουργήσει τη δική της ορχήστρα που θα αποτελείται από παιδιά και νέους.

Κάθε παιδί θα διαλέγει ένα όργανο, θα το παίρνει δωρεάν και θα συναντιέται με τα υπόλοιπα παιδιά σε μεγάλες αίθουσες για να μελετήσει υπό τις οδηγίες των καλύτερων δασκάλων της χώρας. Φυσικά, το πρόγραμμα πέρασε μέσα από τεράστιες δυσκολίες. Η χρηματοδότησή του μειωνόταν σε περιόδους κρίσης –πέρασε αρκετές η Βενεζουέλα- με αποτέλεσμα ο Abreu και η ομάδα του να αγωνίζονται σκληρά να το κρατήσουν ζωντανό.

Σήμερα όμως, το El Sistema, που είναι πλέον αναπτυγμένο σε nucleos (πυρήνες), έχει υπό την επίβλεψή του 150 ορχήστρες νέων και 70 ορχήστρες παιδιών, που βρίσκονται σχεδόν σε όλες τις πόλεις της Βενεζουέλας. Οι καλύτεροι μουσικοί της χώρας διοχετεύονται στην ορχήστρα νέων Simon Bolívar, που είναι και η κεντρική ορχήστρα του προγράμματος.

Το πρόγραμμα Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας αρχίζουν να δουλεύουν πάνω στην εκφραστικότητα του σώματος και τον ρυθμό. Η ενθάρρυνση των παιδιών να κρατήσουν το σώμα τους ενεργό την ώρα που παίζουν, είναι ένα από τα κλειδιά της ανάπτυξης του προγράμματος.

Στην ηλικία των πέντε ετών, τα παιδιά παίρνουν τα πρώτα τους όργανα, συνήθως ξύλινα φλάουτα και κρουστά. Ταυτόχρονα

μπαίνουν και σε χορωδία, έτσι ώστε να αρχίσουν να συνηθίζουν στην ομαδική δουλειά. Στην ηλικία των επτά ετών, τα παιδιά μπορούν να πάρουν το πρώτο έγχορδο ή πνευστό τους όργανο. Μπορούν να αλλάζουν όργανα, αλλά δεν ενθαρρύνονται να το κάνουν συχνά.

Η αρχική τους εκπαίδευση περιλαμβάνει τραγούδι και μελέτη του οργάνου. Συχνά συγκεντρώνονται στο παίξιμο μίας και μόνο νότας έτσι ώστε να αποκτήσουν την αίσθηση της ποιότητας του ήχου για το όργανό τους. Υπάρχουν τρία επίπεδα καθημερινής μελέτης: Στο πρώτο, τα παιδιά δουλεύουν με ολόκληρη την ορχήστρα, στο δεύτερο παίζουν σε μικρότερα σύνολα και στο τρίτο μελετούν ατομικά.

Σε όλα αυτά τα επίπεδα, ο δάσκαλος κάθε παιδιού είναι ο ίδιος. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η διαδικασία εκμάθησης να προχωράει πιο γρήγορα, καθώς ο δάσκαλος γνωρίζει από νωρίς τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία κάθε μαθητή. Οι μαθητές παίζουν μπροστά σε κοινό όσο το δυνατόν περισσότερο, πράγμα που μειώνει το άγχος της έκθεσης καθώς η συναυλία γίνεται φυσικό μέρος της καλλιτεχνικής διαδικασίας. Επίσης, οι νέοι μουσικοί ενθαρρύνονται να παρακολουθούν άλλες ορχήστρες νέων έτσι ώστε να παίρνουν έμπνευση από αυτούς.

Από πολύ νωρίς τα παιδιά παίζουν και με άλλες ορχήστρες πέρα από τη δική τους. Μάλιστα συμμετέχουν ακόμη και στην ορχήστρα Simon Bolívar, στην οποία τακτικά μέλη γίνονται οι καλύτεροι μουσικοί της χώρας. Ο βασικός σκοπός του El Sistema είναι να δημιουργήσει την αίσθηση της ασφάλειας και της χαράς στους νέους μουσικούς, χτίζοντας ταυτόχρονα την αυτοπεποίθησή τους μέσα από την αίσθηση της αξίας του ατόμου μέσα στην ομάδα.

Η πειθαρχία δεν είναι το βασικότερο κομμάτι της διαδικασίας αλλά, όταν δεν είναι αποτέλεσμα πίεσης, θεωρείται χρήσιμο εργαλείο. Η παρακολούθηση των μαθημάτων δεν είναι υποχρεωτική. Τα παιδιά συμμετέχουν για τον εαυτό τους, τους φίλους και τους δασκάλους τους. Χωρίς σκληρή δουλειά από την πλευρά των μαθητών, το πρόγραμμα θα οδηγείτο σε σίγουρη αποτυχία. Όμως, η

διασκέδαση και το παιχνίδι δεν ξεχνιέται ποτέ.

Η μεγάλη πλειονότητα των δασκάλων και των στελεχών κάθε πυρήνα, προέρχεται από παλαιότερους σπουδαστές του προγράμματος. Είναι εκείνοι που καταλαβαίνουν καλύτερα τους στόχους και τις ανάγκες της διαδικασίας, είναι εκείνοι που καταλαβαίνουν πώς αισθάνονται οι νέοι μουσικοί. Οι δάσκαλοι ασχολούνται με κάθε παιδί ξεχωριστά. Αν κάποιο παιδί λείπει δύο συνεχείς φορές από το μάθημα, πηγαίνουν στο σπίτι του για να δουν τι συμβαίνει. Ο στόχος τους δεν είναι να κάνουν παρατήρηση στο παιδί, αλλά να συζητήσουν μαζί του τους λόγους για τους οποίους δεν ήρθε στα μαθήματα, έτσι ώστε να το κάνουν να νιώσει καλύτερα.

Συχνά, οι πυρήνες προσαρμόζουν κατά ένα ποσοστό τη λειτουργία τους στις ανάγκες των παιδιών. Το El Sistema έχει πλέον μια σειρά από συγκεκριμένους κανόνες, που μέσα στα χρόνια λειτουργίας του, έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικοί. Για παράδειγμα, σε μουσικό επίπεδο, οι υπεύθυνοι του προγράμματος έχουν βρει ότι είναι καλύτερα να επιλέγουν την απλούστερη δυνατή ενορχήστρωση, έτσι ώστε να παίζουν μαζί όλα τα παιδιά και να βγάζουν πολύ δυνατό ήχο.

Βεβαίως, η ενορχήστρωση αλλάζει όσο τα παιδιά ανεβαίνουν επίπεδο. Όμως ο δυνατός ήχος που παράγεται από πολλά όργανα που παίζουν μαζί παραμένει. Όπως λέει ο διευθυντής της ορχήστρας νέων Simon Bolívar, Gustavo Dudamel, «όταν παίζουμε για παράδειγμα την Πέμπτη του Beethoven, η Πέμπτη γίνεται το πιο μεγάλο και πιο σημαντικό ζήτημα του κόσμου». Οι ορχήστρες ασχολούνται με τα έργα των γνωστών και μεγάλων κλασικών συνθετών αλλά και με πολλά έργα από το ρεπερτόριο των συνθετών της Λατινικής Αμερικής, που είναι άλλωστε και πολύ πιο κοντά στους ήχους που έχουν τα παιδιά στο αυτί τους από τη στιγμή που γεννήθηκαν.

Το πρόγραμμα συνεργάζεται πολύ στενά με τους γονείς των παιδιών. Όταν ένα παιδί γίνει δύο ή τριών ετών, οι υπεύθυνοι του προγράμματος συναντούν τους γονείς του και τους εξηγούν

όλες τις λεπτομέρειες και τις δυσκολίες που μπορεί να συναντήσουν. Όταν τα παιδιά παίρνουν τα πρώτα τους όργανα, οι δάσκαλοι μιλούν στους γονείς για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να συμπεριφέρονται στα παιδιά και να τα ενθαρρύνουν στη μελέτη τους.

Από τη στιγμή που ένα παιδί αποφασίζει να μπει σε μια ορχήστρα, παίρνει υποτροφία. Αυτό αποτελεί τιμή για την οικογένειά του αλλά έχει και πρακτική αξία: το παιδί δεν θα χρειαστεί πλέον να φύγει από το πρόγραμμα επειδή πρέπει να δουλέψει. Το El Sistema ξεκίνησε περισσότερο από αγάπη στα παιδιά και λιγότερο από αγάπη στη μουσική. Η έμφαση βρίσκεται στην ανάπτυξη της κοινότητας και στην αλληλεγγύη. Οι δάσκαλοι, οι μαθητές και οι γονείς βρίσκονται σε μια ατμόσφαιρα αλληλοσεβασμού και αγάπης που τους κάνει να νιώθουν ασφαλείς και ευτυχισμένοι.

Μέσα σε μια χώρα που πέρασε πολύ δύσκολες στιγμές, το να νιώθει κανείς ότι κρατάει τη ζωή του στα χέρια του είναι πολύ θετικό πράγμα. Και τα παιδιά του El Sistema όχι μόνο νιώθουν ότι μπορούν να ζήσουν όσο όμορφα θέλουν, αλλά και ότι μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο. Η αναγνώριση Οι περισσότερο παγκόσμιοι οργανισμοί έχουν αναγνωρίσει το El Sistema ως ένα σπουδαίο κοινωνικό πείραμα στο βαθμό που κατόρθωσε να μειώσει τη φτώχεια και να ανεβάσει το μορφωτικό επίπεδο του λαού της Βενεζουέλας. Ταυτόχρονα όμως, αποτελεί κι ένα σπουδαίο πρόγραμμα εκμάθησης μουσικής.

Χώρες όπως η Αργεντινή, η Αυστραλία, η Βολιβία, η Βραζιλία, ο Καναδάς, η Κόστα Ρίκα, η Κούβα, το Εκουαδόρ, το Περού, η Σκοτία και πολύ πρόσφατα οι περισσότερες πολιτείες της Βόρειας Αμερικής, θέλησαν να το δοκιμάσουν. Ίσως κανείς δεν περίμενε πριν από μερικά χρόνια ότι μια χώρα που έχει περάσει από δεκάδες μεγάλα προβλήματα, όπως η Βενεζουέλα, θα μπορούσε να αποτελέσει πρότυπο για τόσες χώρες.

Σε καθαρά μουσικό επίπεδο, νέοι που ξεκίνησαν μέσα από το El Sistema βρέθηκαν μέσα στα χρόνια σε μερικές από τις καλύτερες ορχήστρες σε ολόκληρο τον κόσμο. Όμως και η κεντρική ορχήστρα του προγράμματος, η ορχήστρα νέων Simon Bolivar, λογίζεται σήμερα ως μία από τις σημαντικότερες. Μεγάλη συμμετοχή σε αυτή την εξέλιξη έχει και ο Gustavo Dudamel, ο διευθυντής της ορχήστρας, που ξεκίνησε κι αυτός ως ένας σπουδαστής του προγράμματος.

Ο Dudamel γεννήθηκε το 1981 σε οικογένεια μουσικών. Ο πατέρας του ήταν τρομπονίστας και η μητέρα του δασκάλα ωδικής. Το κύριο όργανό του ήταν το βιολί αλλά πολύ γρήγορα, στα δεκατέσσερα μόλις χρόνια του, άρχισε να σπουδάζει διεύθυνση ορχήστρας με δάσκαλο μάλιστα τον ίδιο τον Jose Antonio Abreu. Ο Dudamel άρχισε να κερδίζει τον ένα διαγωνισμό μετά τον άλλο και πολύ γρήγορα η αξία του αναγνωρίστηκε από μαέστρους όπως ο Claudio Abbado και ο sir Simon Rattle. Έχει ηχογραφήσει τέσσερις δίσκους με την ορχήστρα νέων Simon Bolivar και αρκετούς ακόμη με άλλες ορχήστρες.

Από τον περασμένο Σεπτέμβριο είναι διευθυντής της Φιλαρμονικής του Los Angeles, με την οποία ερμήνευσε στην εναρκτήρια βραδιά την Πρώτη συμφωνία του Gustav Mahler, έργο που ηχογραφήθηκε και κυκλοφόρησε σε dvd αλλά και μέσω του i-tunes. Φυσικά, ο Dudamel δεν εγκατέλειψε την ορχήστρα νέων Simon Bolivar, με την οποία θα συνεχίσει να εμφανίζεται σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η ορχήστρα έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον των μεγαλύτερων φεστιβάλ κι έχει εμφανιστεί στις περισσότερες πόλεις της Ευρώπης και της Αμερικής, όχι μόνο επειδή αποτελεί το προϊόν ενός τόσο σημαντικού κοινωνικού πειράματος, αλλά και γιατί είναι ένα από τα πιο δυναμικά μουσικά σύνολα.

Σε μια κοινωνική πραγματικότητα που κάνει τους ανθρώπους να απομονώνονται όλο και περισσότερο, σε έναν κόσμο όπου η καχυποψία έχει αντικαταστήσει τη διάθεση για επικοινωνία, η ορχήστρα νέων Simon Bolivar αποδεικνύει ότι μπορεί να υπάρξει μια διαφορετική προοπτική. Για να νιώσει κανείς πόση χαρά

μπορεί να κρύβει η αγάπη για τη μουσική και πάνω απ' όλα πόση ελπίδα μπορεί να έχει το να μοιράζεσαι αυτή την αγάπη, δεν έχει παρά να τους ακούσει να ερμηνεύουν το Danzon No 2 του Arturo Marquez.

Ή ακόμη περισσότερο, να τους δει, ενώ είναι σκυμμένοι πίσω από τις παρτιτούρες τους, να σηκώνονται όρθιοι στο εκρηκτικό φινάλε.

Δισκογραφία ορχήστρας νέων Simon Bolivar / Gustavo Dudamel 1. Beethoven Symphonies 5 and 7 (Deutsche Grammophon 2006) 2. Mahler Symphony 5 (Deutsche Grammophon 2007) 3. Fiesta (διάφοροι συνθέτες) (Deutsche Grammophon 2008) 4. Tchaikovsky Symphony 5 / Francesca da Rimini (Deutsche Grammophon 2009)

Πηγή: apenantiOXthi.blogspot.gr

Το διαβάσαμε: **Thessaloniki Arts and Culture,** thessalonikiartsandculture.gr